

УДК 141.7:315.86

М. М. Шевченко,
к. філос. н., доцент, докторант, Національний педагогічний університет ім. М.П.
Драгоманова
О. Г. Давиденко,
аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою,
Національна академія державного управління при Президенті України

ПОНЯТТЯ "СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ": СМИСЛОВИЙ ПРОСТІР ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОГО ЗМІСТУ

M. Shevchenko,
Candidate of Philosophical Sciences (Ph. D.), Docent, Doctoral Candidate National Pedagogical Dragomanov University
O. Davydenko,
Postgraduate student of division of European integration and globalization and management
of national security of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

CONCEPT OF "SOCIAL AND POLITICAL STABILITY": SEMANTIC RANGE OF PUBLIC MANAGEMENT CONTENT

У статті уточнено статус та зміст понять "суспільно-політична стабільність", "система профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності", "механізми профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності" в категоріальній сітці теорії державного управління.

Встановлено взаємозв'язок та ієрархію зазначених понять, що дає змогу визначати головні структурно-функціональні фактори формування ієрархії: "Доктрина суспільно-політичної стабільності — Стратегія суспільно-політичної стабільності — концепція та державна цільова програма" і, відповідно, визначати зміст, призначення та спрямованість вказаних документів. У разі дотримання запропонованого принципу розробка державної політики національної безпеки набуде більш чіткого, логічно обгрунтованого процесу.

The article clarifies the status and meaning of "social and political stability", "system of prevention and resistance to threats to social and political stability", "mechanisms of prevention and counteracting threats to social and political stability" in the theory of state management.

There were established the interrelation and hierarchy of these concepts, which allow to define main structural and functional factors of hierarchy formation: "The doctrine of social and political stability — Strategy of social and political stability — concept and state target program" and, therefore, determine the content, purpose and direction of the stated documents. In case of compliance with the proposed principle, the development of the state policy of national security will acquire more clear, logically reasoned process.

Ключові слова: суспільно-політична стабільність, система профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності, механізми профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності.

Key words: social and political stability, system of prevention and resistance to threats to social and political stability, mechanisms of prevention and counteracting threats to social and political stability.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Питання методології дослідження державно-управлінських проблем забезпечення національної безпеки в сучасних умовах є надзвичайно актуальними і вимага-

ють широкомасштабного та поглибленого вивчення, що передбачає: обгрунтування відповідного понятійно-категоріального апарату, встановлення структурно-функціональних зв'язків понять і категорій та розробку на

цій основі відповідних моделей державного управління національною безпекою.

Ця обставина і визначає зв'язок загальної проблеми з найбільш важливими науковими та практичними завданнями дослідження питання узгодження у підходах щодо профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності України спеціально розроблених об'єктно-онтологічних схем бачення ситуації забезпечення суспільно-політичної стабільності з організаційно-діяльнісними схемами, на основі яких повинні розроблятися нормативно-правові акти у галузі безпеки і оборони України.

На підставі аналізу актуальних досліджень і наукових публікацій можна зробити висновок про те, що обґрунтування понятійно-категоріального апарату проблематики національної безпеки, встановлення структурно-функціональних зв'язків понять і категорій теорії державного управління, визначення семантичних і лінгвістичних зв'язків між ключовими термінами для визначення їх змісту здійснено у працях вітчизняних науковців, зокрема В. Абрамова, О. Бортнікової, А. Дацюка, Д. Кучми, В. Кириленка, В. Мандрагелі, Г. Ситника, В. Смолянюка, М. Шевченка [1—3], Л. Шипілової [4] та ін. У роботах вказаних авторів проведено аналіз методологічних аспектів визначення основних понять складових національної безпеки, проведено операціоналізацію понять проблематики державного управління національною безпекою, наведено авторські визначення низки понять.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Незважаючи на значний науковий доробок вітчизняних дослідників формування понятійно-категоріального апарату основ національної безпеки України, теорії державного управління, маємо констатувати, що сьогодні ще обмаль праць, в яких би розглядалися питання обґрунтування понятійно-категоріального апарату проблематики забезпечення суспільно-політичної стабільності.

Саме тому метою статті є окреслення понятійно-категоріального апарату проблематики забезпечення суспільно-політичної стабільності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Основні засади державної політики національної безпеки, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності визначаються в Законі України "Про основи національної безпеки України" [5]. Основоположним в цьому Законі України є поняття "національна безпека", функціональне призначення якого — це забезпечення конституційних прав, свобод, законних інтересів громадян, захист конституційного ладу від впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, а також функціонування системи національної безпеки.

Як слушно зауважив професор В. Абрамов: "... умовою успішного розв'язання комплексної проблеми забезпечення національної безпеки є формування адекватної наявним та очікуваним загрозам систе-

ми управління у сфері національної безпеки. При цьому принципово важливим є те, що створення необхідних умов (забезпечення належного соціально-економічного розвитку) та формування й ефективне функціонування вказаної системи мають відбуватися одночасно" [1, с. 13]. Таким вимогам відповідає система забезпечення національної безпеки креативного типу, місією якої є захист фундаментального національного інтересу виживання народу та незалежності держави, створення необхідної і достатньої сукупності економічних, юридичних, організаційних, політичних, духовних, екологічних та інших умов для оптимізації становища країни на світовій арені, зростання добробуту її громадян та забезпечення сталого розвитку країни [6, с. 128—129]. Складовою цієї системи є система профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності, ефективність якої залежить від узгодження у підходах спеціально розроблених об'єктно-онтологічних схем бачення ситуації забезпечення суспільно-політичної стабільності з організаційно-діяльнісними схемами. Зазначимо, що об'єктно-онтологічні схеми бачення ситуації забезпечення суспільно-політичної стабільності передбачають утворення ідей, для чого "...необхідні не лише знання про об'єкт, але й про суб'єкт, його цілі і устремління, суспільні потреби, і насамкінець, знання про засоби і шляхи перетворення світу, втілення знання в життя" [7, с. 292]. П. Копнін писав: "Наукова зрілість, характер ідей є першою необхідною передумовою для її успішної реалізації; наявність необхідних технічних засобів — друга умова, її втілення у дійсність. Сукупність того й іншого призводить до того, що в практиці суб'єкт створює об'єкт, який найбільш повно відповідає ідеям, цілям, людській суспільній природі" [7, с. 296].

У рамках системнодіяльнісного підходу до забезпечення безпеки, запропонованого вітчизняним філософом Д. Кучмою [1, с. 58—85], окреслимо понятійно-категоріальний апарат проблематики забезпечення суспільно-політичної стабільності.

Попередньо зауважимо, що розглядаючи термінологічне поле науки державне управління з проблематики забезпечення суспільно-політичної стабільності, постає необхідність у групуванні за певними критеріями усієї сукупності термінів. У категоріальній сітці теорії державного управління пропонуємо виокремити кілька рівнів. До першого рівня належать поняття та категорії стосовно концептуального ядра дисципліни. До другого рівня — поняття та категорії, що відображають процеси дестабілізації та стабілізації суспільно-політичної ситуації. До третього рівня належать поняття та категорії практики, що відображають організацію суб'єктом процесу державного управління системою профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності.

До першого рівня категоріальної сітки теорії державного управління відносяться поняття стабільність та нестабільність. За визначенням тлумачного словника Д. Ушакова, стабільність — це міцність, сталість, постійність [8]. Поняття стабільності у політичній науці ретельно досліджено О. Литвиненком [9, с. 74]. Він виділяє п'ять основних підходів до визначення стабільності. Згідно з цими підходами, стабільність розгля-

дається як наслідок чогось, несамостійне, похідне поняття:

1. Стабільність як стан відсутності загрози нелегітимного насильства (Ф. Білі, К. Даудинг, Р. Кімблер, Д. Яворські).
2. Стабільність як відсутність змін уряду (Е. Циммерман).
3. Стабільність як відсутність змін у конституційно-правовій ладі, правилах гри (С. Хантингтон).
4. Стабільність як відсутність структурних змін (Д. Сіаринг).
5. Стабільність як стан балансу політичних сил (Дж. Лівелі).

О. Литвиненко зазначає, що політична стабільність визначається через певне заперечення (відсутність чогось).

На думку професора Г. Ситника, стабільність політична — це такий стан системи зв'язків між різними політичними суб'єктами, який характеризується певною цілісністю політичної системи і її здатністю ефективно реалізовувати покладені на неї функції. Розрізняють внутрішньополітичну, регіональну та міжнародну політичну стабільність. Головними суб'єктами, які забезпечують внутрішньополітичну стабільність є суспільно-політичні інститути держави та інститути громадянського суспільства [3, с. 389-390].

На думку О. Руденко, стабільність суспільна — це стан суспільства, для якого характерна певна стійкість, єдність, цілісність, здатність до ефективних та конструктивних дій, який виявляється у відсутності криз та насильства. Стабільність суспільна дає змогу ставити й вирішувати масштабні завдання розвитку, запобігає непродуктивним витратам ресурсів на подолання кризових явищ у суспільстві [3, с. 67 1].

Важко переоцінити роль суспільно-політичного чинника в національній безпеці країни. Саме він виражає механізм і гостроту протікання політичних процесів у суспільстві, рівень його стабільності [10, с. 29]. Стан суспільно-політичної стабільності не можна розглядати як щось незмінне. У сучасних суспільствах соціальні інститути міняються і розвиваються з різною швидкістю.

На нашу думку, суспільно-політична стабільність — це стан суспільства та політичної системи, для якого характерна певна стійкість, єдність, цілісність, здатність до ефективною та конструктивною взаємодії по досягненню цілей суспільного розвитку, а також мобілізації всього потенціалу держави й суспільства для захисту власних інтересів, подолання небезпеки.

Виходячи з наведеного визначення, можна дійти висновку, що передумовами суспільно-політичної стабільності є:

- стабільна економіка;
- рівновага між функціонуючими владними структурами. Жодна політична група, жоден соціальний інститут не повинні панувати над всіма іншими;
- наявність у суспільстві хоча б елементарної злагоди. У її формуванні важливу роль відіграють засоби масової інформації, які здатні відчувати або об'єднувати їх навколо політичного керівництва;
- наявність ефективного державного управління. Поширення корупції й інших негативних явищ в органах центральної влади дестабілізують суспільство. Ста-

більність центральної влади є одним з найголовніших показників добробуту громадян та злагоди в суспільстві.

Вітчизняний дослідник В. Грубов зазначає, що падіння "стандартів життя" — це чинник дестабілізації демократичної єдності будь-якого суспільства і виклик для держави. Чим вищий рівень життя, тим глибша прірва падіння. Отже, державі загального добробуту необхідно дотриматися формули політичної стабільності (ПС), яку російський дослідник А. Панарін формулює так [11, с. 283]:

ПС = зовнішнє забезпечення / внутрішні запити.

В. Грубов на основі аналізу прикладів із життя західної спільноти робить узагальнення: "Головне ж, чого так боїться правляча верхівка (в західних країнах), це небезпека втрати влади політичною елітою традиційних політичних сил, до яких ліберали відносять себе, консерваторів, демократів (соціал-демократів), на користь сил "спекулятивних" тобто крайніх лівих (комуністів) чи крайніх правих (неофашистів)" [11, с. 283].

Варто зазначити, стабільність співвідносять з оперативними, тактичними параметрами політичної динаміки, а стійкість — зі стратегічними. Зокрема Дуглас Норт виокремлює статичну стабільність, під якою пропонує розуміти діяльність інститутів і стимулів по створенню самопідтримуючого порядку відкритого доступу і запобіганню тенденції деградації в природну державу [12, с. 226].

Реймон Арон в роботі "Демократія і тоталітаризм" визначив наступні умови стійкості:

- узгодженість конституційних правил із системою партій;
- гармонія конституційних правил і партійних прагнень, з одного боку, і соціальної структури і вподобань суспільства — з іншого [13, с. 123].

Реймон Арон провівши аналіз британської та американської політичних систем доводить, що стійкість та ефективність забезпечується не конституційними правилами як таким, а гармонією цих правил і партійної системи, природою партій, їхніми програмами, політичними концепціями. Тобто у випадку коли б партії мали наприклад діаметрально протилежні погляди на курс економічного розвитку — це дестабілізувало б ситуацію в країні.

Стабільність позитивна у певні періоди як результат тактичних угод між основними політичними силами, як баланс, рівновага сил. Після періоду стабільності може бути модернізаційний ривок до нової стратегічної стійкості чи ж стагнація і дестабілізація, що ведуть до нестійкості політичної системи.

О. Литвиненко наводить такі визначення нестабільності:

1. Нестабільність є станом наявності цього "чогось" за умов слабкості, або неефективності компенсуючих механізмів.
2. Нестабільність — це зміна правил політичної гри, до якої політична система неспроможна адаптуватися.
3. Нестабільність — це стан невизначеності траєкторії розвитку, можливість вибору напряму з кількох можливих. Інакше кажучи, нестабільність — суттєва характеристика зони бифуркації (!) [9, с. 74—75].

На думку О. Литвиненка, досить важливим є той факт, що "за умов затягування часу стану нестабільності у соціально-політичних системах спрацьовує цікава закономірність. Система адаптується до постійної зміни правил гри, починає жити фактично без правил, точніше, за правилами зміни правил. Назвемо цей стан квазістабільним. Феномен квазістабільності полягає у тім, що за умов швидкої зміни правил гри в кожен конкретний момент ці правила є стабільними, тобто має місце ефект локальної стабільності. Понад те, квазістабільність має місце виключно за стабільності правил гри на одному з можливих рівнів. Ці правила можуть бути не загальнозначущими, неофіційними, невизнаними більшістю, але з ними погоджуються та їх дотримуються основні гравці. Таким чином, підґрунтям квазістабільності є певна соціальна згода (консенсус), а через це — певна стабільна база. Можна уявити собі систему, що взагалі не має жодних загально визнаних правил функціонування, але має загально визнаний напрям розвитку та постійну швидкість змін (стабільну першу похідну за часом). Перехідне (постсоціалістичне) суспільство, за визначенням, запропонованим вище, є принципово нестабільним чи, у кращому разі, квазістабільним" [9, с. 75].

Виходячи з наведених визначень нестабільності, можна дійти висновку, що передумовами суспільно-політичної нестабільності є:

- нестабільна економіка;
- розкол політичної еліти у питанні щодо встановлення правил гри;
- порушення рівноваги між функціонуючими владними структурами;
- відсутність у суспільстві злагоди;
- поширення корупції й інших негативних явищ в органах державної влади.

До другого рівня категоріальної сітки теорії державного управління відносяться поняття "дестабілізація", "технологія дестабілізації політичної та економічної систем", "загрози суспільно-політичній стабільності", "стабілізація".

Під дестабілізацією Ю. Сурмін пропонує розуміти процес втрати стабільності, рівноваги системи, погіршення її функціонування [3, с. 165].

Російська дослідниця В.І. Катагарова під дестабілізацією суспільства пропонує розуміти серію дій спрямованих із зовні і покликаних ініціювати політичну нестабільність в державі, яка стала об'єктом втручання. Цілі ініціювання політичної нестабільності можуть полягати в тому, щоб послабити країну, яка стала об'єктом втручання, добитися зміни пріоритетів її зовнішньополітичного курсу (в тому числі шляхом зміни правлячої еліти та правлячої верхівки), або забезпечення економічних поступків або ж відторгнення від неї частини території [14, с. 6].

Під технологією дестабілізації політичної та економічної систем пропонуємо розуміти спосіб реалізації претендентами на владу (груп населення, котрі мають ресурси для впливу на уряд) конкретного складного процесу політичної (економічної) дестабілізації шляхом розчленування його на систему послідовних взаємопов'язаних процедур та операцій, які виконуються більш-менш однозначно і мають на меті досягнення високої ефективності ініціювання політичної нестабільності.

Під загрозою суспільно-політичній стабільності пропонуємо розуміти безпосередню можливість виникнення суспільно-політичної кризи в країні, яка буде супроводжуватися делегітимізацією правлячої еліти, тиском на владу, її неконституційною зміною, що насамкінець призведе до руйнування основ державності. За сферами прояву можна виділити загрози суспільно-політичній стабільності в духовній, інформаційній, соціальної, внутрішньополітичній, економічній, екологічній, етнічній, конфесійній, військовій і зовнішньополітичній сферах. За джерелами дестабілізації — зовнішні, внутрішні і трансграничні загрози. За способами тиску на владу виділяються силові і несилові загрози. Суб'єктами загроз суспільно-політичній стабільності можуть бути держави, незаконні збройні формування, терористичні організації, сепаратистські рухи та ін.

Під стабілізацією вітчизняний дослідник Ю. Бакаєв пропонує розуміти комплекс заходів державної політики, який спрямований на запобігання кризових явищ в економічній, політичній та соціальній сферах. Стабілізація виступає вирішальною передумовою та першим етапом подолання кризи в зазначеній галузі. У такому контексті необхідно мати на увазі, що стабілізація є необхідним, але недостатнім елементом більш широкого державно-управлінського явища — антикризова політика. Антикризова політика, яка зводиться лише до однієї стабілізації, не може забезпечити тривалий успіх [3, с. 671].

До третього рівня категоріальної сітки теорії державного управління відносяться поняття "технології державного реагування на загрози національній безпеці", "методи державного реагування на загрози національній безпеці", "профілактика та протидія загрозам суспільно-політичній стабільності", "система профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності", "механізм профілактики загрозам суспільно-політичній стабільності", "комплексний механізм протидії загрозам суспільно-політичній стабільності".

Під технологіями державного реагування на загрози національній безпеці пропонуємо розуміти цілеспрямовану послідовність дій (робочих операцій), яка за допомогою відповідних методів і засобів за рахунок впливу на об'єкт національної безпеки дає змогу забезпечити захист національних інтересів [15, с. 218].

Методи державного реагування на загрози національній безпеці — це сукупність засобів, способів і прийомів впливу органів державної влади на події, явища, процеси інші чинники, які породжують небезпеки реалізації національних інтересів. Методи державного реагування на загрози національній безпеці суттєво залежать від вибору концептуального підходу щодо реагування на загрози національній безпеці, під яким розуміється система прийнятих на офіційному рівні принципів, підходів та поглядів стосовно механізмів щодо захисту національних цінностей та реалізації національних інтересів [16].

У науковому дискурсі в залежності від стадії формування та реалізації загроз суспільно-політичній стабільності виокремлюють такі види управлінської діяльності, як профілактика та протидія [16, с. 61].

Під профілактикою розуміють процес впливу силами і засобами системи забезпечення національної безпеки на причини, що породжують загрози суспільно-політичній стабільності, а також на умови, що сприяють їх виникненню та реалізації.

Видами протидії загрозам суспільно-політичній стабільності є:

— попередження, під яким розуміють вплив на процес підготовки до реалізації загрози суспільно-політичній стабільності з боку її джерела або носія;

— припинення, під яким розуміють безпосередній вплив на процес дестабілізації суспільно-політичної ситуації;

— локалізація, під якою розуміють процес усунення силами і засобами системи забезпечення національної безпеки шкідливих наслідків дестабілізації суспільно-політичної ситуації або зведення їх до мінімального рівня.

Під системою профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності пропонуємо розуміти організовану державою систему державних і недержавних інститутів, які із застосуванням політико-правових, ідеологічних, адміністративних, організаційно-управлінських, соціально-психологічних, фінансово-економічних, інформаційно-комунікативних та інших заходів забезпечують суспільно-політичну стабільність.

Під механізмом профілактики загроз суспільно-політичній стабільності в контексті забезпечення національної безпеки пропонуємо розуміти сукупність державних інститутів та інститутів громадянського суспільства, які функціонально об'єднанні єдиним задумом впливу силами і засобами системи забезпечення національної безпеки на причини, що породжують загрози суспільно-політичній стабільності, а також на умови, що сприяють їх виникненню та реалізації.

Під комплексним механізмом протидії загрозам суспільно-політичній стабільності в контексті забезпечення національної безпеки пропонуємо розуміти сукупність державних інститутів та інститутів громадянського суспільства, а також практичних заходів, важелів, стимулів, способів дій з визначення та організації (залучення) необхідних і достатніх матеріальних, духовних, людських ресурсів, інтеграції різних сфер суспільства з метою досягнення завдань попередження, припинення та локалізації загроз суспільно-політичній стабільності.

Отже, понятійно-категоріальний апарат проблематики забезпечення суспільно-політичної стабільності дає змогу в ідеалізованому, абстрактному вигляді уявити собі ті чи інші сторони забезпечення суспільно-політичної стабільності як достатньо самостійного явища об'єктивної реальності, виокремити суттєві елементи та їх взаємозв'язок.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

1. Установлено, що з причин глибинних трансформацій системи забезпечення національної безпеки України, відсутність чіткого та офіційно визначеного понятійно-категоріального апарату проблематики забезпечення суспільно-політичної стабільності, його супе-

речливе застосування в різних документах стримує формалізацію державної політики національної безпеки та державного управління системою профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності, а також не сприяє підвищенню її ефективності. За таких умов, що склалися, доцільно дати законодавче визначення понять "суспільно-політична стабільність", "система профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності", "механізм профілактики загроз суспільно-політичній стабільності", "комплексний механізм протидії загрозам суспільно-політичній стабільності".

2. Взаємозв'язок та ієрархія понять: "суспільно-політична стабільність — система профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності — механізми профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності" та їх сутність дає змогу стверджувати, що саме вони мають бути головними структурно-функціональними факторами формування ієрархії: "Доктрина суспільно-політичної стабільності — Стратегія суспільно-політичної стабільності — концепція та державна цільова програма" і, відповідно, визначити зміст, призначення та спрямованість вказаних документів. У разі дотримання запропонованого принципу розробка державної політики національної безпеки, формування і функціонування системи профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності, організація державного управління вказаною системою набудуть більш чіткого, логічно обгрунтованого процесу.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в дослідженні еволюції структури та функцій системи профілактики та протидії загрозам суспільно-політичній стабільності України.

Література:

1. Шляхи удосконалення системи державного управління забезпеченням національної безпеки України [текст]: [монографія] / Г.П. Ситник, В.І. Абрамов, О.Г. Бортнікова та ін.; за ред. Г.П. Ситника, В.І. Абрамова. — К.: МАЙСТЕР КНИГ, 2012. — 536 с.
2. Государственное управление в сфере национальной безопасности: словарь-справочник / Состав.: Г.П. Ситник, В.И. Абрамов, В.Ф. Смолянюк и др.; под общ. редакцией Г.П. Ситника. — К.: НАДУ, 2012. — 496 с.
3. Енциклопедичний словник з державного управління / Уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. — К.: НАДУ, 2010. — 820 с.
4. Шипілова Л.М. Порівняльний аналіз ключових понять і категорій основ національної безпеки України: дис. канд. політ. наук: 21.01.01 / Л.М. Шипілова / Інститут проблем національної безпеки, РНБО України. — К., 2007. — 178 с.
5. Закон України "Про основи національної безпеки України" від 19.06.2003 р. № 964-IV (зі змінами і доп.) // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2003. — № 39. — Ст. 351 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
6. Шевченко М.М. Системи забезпечення національної безпеки адаптивного та креативного типів: порівняльний аналіз / М.М. Шевченко, О.С. Зозуля //

Інвестиції: практика та досвід. — 2015. — № 16 — С. 125—129.

7. Копнин П.В. Диалектика как логика и теория познания [текст]: [монографія] / П.В. Копнин. — М.: Изд-во "НАУКА", 1973. — 324 с.

8. Толковый словарь русского языка: В 4 т. / Сост. В.В. Виноградов, Г.О. Винокур, Б.А. Ларин и др.; Под общ. ред. Д.Н. Ушакова. — М.: Рус. слово, 1994. — Т. 4. — С. 474.

9. Литвиненко О.В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії [текст]: [монографія] / О.В. Литвиненко. — К.: ВКФ "Сатсанта", 2000. — 222 с.

10. Безпека сталого розвитку України: побудова в умовах глобальних викликів [текст]: [монографія] / В.О. Анан'їн, В.В. Горлинський, О.О. Пучков та ін. / За заг. ред. В.О. Анан'їна. — К.: ІСЗЗІ НТУУ "КПІ", 2009. — 271 с.

11. Грубов В.М. Європейська колективна безпека в умовах глобалізації: ліберальна парадигма [текст]: [монографія] / В.М. Грубов. — К.: Тов. "ФАДА, ЛТД", 2007. — 554 с.

12. Норт Д. Насилие и социальные порядки. Концептуальные рамки для интерпретации письменной истории человечества [текст]: [монографія] / Д. Норт, Д. Уоллис, Б. Вайнгаст / Пер. с англ. Д. Узланера, М. Маркова, Д. Раскова, А. Расковой. — М.: Изд. Института Гайдара, 2011. — 480 с.

13. Арон Р. Демократия и тоталитаризм [текст]: [монографія] / Р. Арон / Пер. с франц. Г.И. Семенова. — М.: Текст, 1993. — 303 с.

14. Факторы и акторы дестабилизации: опыт прошлого и современность / Авторский коллектив: А.И. Байгушкин, Н.В. Загладин; отв. ред. В.И. Катагорова. — М.: ИМЭМО РАН, 2011. — 121 с.

15. Шевченко М.М. Філософія пражису державного реагування на загрози національній безпеці / М.М. Шевченко // Управлінські науки в сучасному світі: Збірник матеріалів II Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 10—11 грудня 2015 р.). — Київ, 2015. — Т. 1. — С. 217—220.

16. Шевченко М.М. Методи державного реагування на загрози національній безпеці / Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України; наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. — К.: НАДУ, 2011. — Т. 2: Методологія державного управління / наук.-ред. колегія: Ю.П. Сурмін (співголова), П.І. Надолішній (співголова) та ін. — 2011. — С. 312—313.

17. Давиденко О.Г. Наукові основи протидії зарозам суспільно-політичній стабільності в контексті забезпечення національної безпеки українців / О.Г. Давиденко // Управлінські науки в сучасному світі: Збірник матеріалів II Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 10—11 грудня 2015 р.). — Київ, 2015. — Т. 1. — С. 60—63.

References:

1. Sytnyk, H.P. Abramov, V.I. Bortnikova, O.H. et al. (2012), Ways of improving the system of public administration national security of Ukraine, Kyiv, MA YSTER KNYH (in Ukr.).

2. Sytnyk, H.P. Abramov, V.Y. Smolyanyuk, V.F. et al. (2012), State administration in sphere of national security: a dictionary-guide, Kyiv, NADU (in Russ.).

3. Surmin, Y.P. Bakumenko, V.D. Mykhnenko, A.M. et al. (2010), Encyclopedic Dictionary of Public Administration, Kyiv, NADU (in Ukr.).

4. Shipilova, L.M. (2007), Comparative analysis of key concepts and categories of National Security of Ukraine: PhD dissertation, Kyiv, Instytut problem natsional'noyi bezpeky, RNBO Ukrayiny (in Ukr.).

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "On National Security of Ukraine", Ofitsijnyj visnyk Ukrainy (Official Bulletin of Ukraine), 29, 1433 (in Ukr.).

6. Shevchenko, M.M. (2015), National security system adaptive and creative types: a comparative analysis, Investytsiyi: praktyka ta dosvid (Investments: practice and experience), 16, 125—129 (in Ukr.).

7. Koptin, P.V. (1973), The dialectic as the logic and theory of knowledge, Moscow, Publishing House "Nauka" (in Russ.).

8. Vinogradov, V.V. Vinokur, G.O. Larin, B.A. et al. (1994), Explanatory Dictionary of the Russian language: in 4 vol., Moscow, Rususskoye slovo, vol. 4, 474 (in Russ.).

9. Lytvynenko, O.V. (2000), Special information operations and awareness campaigns, Kyiv, VKF "Sat-santa" (in Ukr.).

10. Anan'yin, V.O. Horlyns'kyi, V.V. Puchkov, O.O. et al. (2009), Safety sustainable development of Ukraine: construction in terms of global challenges, Kyiv, ISZZI NTUU "KPI" (in Ukr.).

11. Hrubov, V.M. (2007), European collective security in the context of globalization, the liberal paradigm, Kyiv, Tov. "FADA, LTD" (in Ukr.).

12. Nort, D. Uollys, D. and Vaynhast, B. (2011), Violence and social orders. The conceptual framework for the interpretation of the written history of mankind (Trans. from Eng.). Moscow, Izdatel'stvo Instituta Gaydara (in Russ.).

13. Aron, R. (1993), Democracy and totalitarianism (Trans. from France.). Moscow, Tekst (in Russ.).

14. Bayhushkyn, A.Y. Zahlady, N.V. et al. (2011), Factors and actors destabilization: the experience of the past and the present, Moscow, IMEMO RAN (in Russ.).

15. Shevchenko, M.M. (2015), "The philosophy of praxis public response to threats to national security" Upravlins'ki nauky v suchasnomu sviti: Zbirnyk materialiv II Mizhnarod. naukova-prakt. konf. (Kyiv, 10—11 hrudnya 2015 r.). (Managerial Science in the modern world: Proceedings of the second international. Scientific and practical. Conf. (Kyiv, 10-11 December 2015)), Vol. 1, 217—220 (in Ukr.).

16. Shevchenko, M.M. (2011), Methods of state responses to threats to national security, Entsyklopediya derzhavnoho upravlinnya: u 8 t. (Public administration Encyclopedia: 8 vol.), Kyiv, vol. 2, 312—313 (in Ukr.).

17. Davydenko, O.H. (2015), "Scientific basis countering threats of social and political stability in the context of national security of Ukraine" Upravlins'ki nauky v suchasnomu sviti: Zbirnyk materialiv II Mizhnarod. naukova-prakt. konf. (Kyiv, 10—11 hrudnya 2015 r.). (Managerial Science in the modern world: Proceedings of the second international. Scientific and practical. Conf. (Kyiv, 10—11 December 2015)), vol. 1, 60—63 (in Ukr.).
Стаття надійшла до редакції 13.07.2016 р.